

Hur kan alla få plats i arbetslivet?

2022

Rapporter 2022

Skolan ska fungera för alla elever

Luckor i lagen

Jämlik vård för alla

Alla ska ha lika tillgång till rättvisa

Hur kan alla få plats i arbetslivet?

Textredaktör: Tor Gustafsson, Annica Nilsson

Grafisk formgivning: Anna Fridh

ISBN: 978-91-88677-21-1

© Funktionsrätt Sverige

Innehåll

Innehåll	3
Funktionsrätt Sverige vill:	5
Kan alla få plats i arbetslivet?	6
Det behövs en nationell handlingsplan	8
Satsa på ett inkluderande arbetsliv!	9
Ge Arbetsförmedlingen de resurser som behövs	12
Reformera de arbetsmarknadspolitiska stöden	15
Säkerställ skyddet mot diskriminering i arbetslivet	16
Jämlik hälsa är det övergripande målet	20
Referenser	25

Funktionsrätt Sverige vill:

- Se en **nationell handlingsplan** med åtgärder för att höja sysselsättningsgraden i nivå med övriga befolkningen.
- Se en rejäl satsning för **ett mer inkluderande arbetsliv** – riktad mot de som idag står längst ifrån arbetsmarknaden.
- Att **Arbetsförmedlingen** får de direktiv och resurser som behövs för att personer med funktionsnedsättning ska få ett adekvat individuellt stöd och kunna lämna arbetslösheten.
- Att de **arbetsmarknadspolitiska stöden reformeras**. Individuellt, adekvat och långsiktigt stöd måste säkerställas.
- Att **skyddet mot diskriminering** säkerställs i arbetslivet.

Kan alla få plats i arbetslivet?

Många personer med funktionsnedsättning står utanför arbetsmarknaden – oavsett hur konjunkturen ser ut.

Möjligheten till arbete har försämrats ytterligare på grund av förändringar av Arbetsförmedlingen. Långtidsarbetslösheten är historiskt hög och en stor andel bland de långtidsarbetslösa – minst 40 000 personer – har funktionsnedsättning.

Det är också vanligare att personer med funktionsnedsättning har en dålig ekonomi och situationen är särskilt problematisk för kvinnor med funktionsnedsättning.

Funktionsrätt Sverige ser behov av flera åtgärder på nationell, regional och lokal nivå för att komma tillrätta med långtidsarbetslösheten och se till att fler personer med funktionsnedsättning får ett arbete.

Sverige lever inte upp till kravet på lika möjligheter

Sverige har antagit konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Artikel 27 i konventionen ställer krav på att personer med funktionsnedsättning har lika möjligheter att skaffa sig ett arbete som andra människor, men verkligheten är att personer med funktionsnedsättning förvärvsarbetar i betydligt lägre utsträckning än andra.

Det behövs en nationell handlingsplan

Vi vill se en nationell handlingsplan med åtgärder för att höja sysselsättningsgraden i nivå med övriga befolkningen.

Oavsett hög- eller lågkonjunktur står många personer med funktionsnedsättning utanför arbetsmarknaden. År efter år har statistik visat att personer med funktionsnedsättning förvärvsarbetar i betydligt lägre utsträckning än andra. Bland de som bedöms ha nedsatt arbetsförmåga hade under 2020 endast 52 procent ett jobb eller någon annan sysselsättning! Motsvarande andel i befolkningen var 77 procent.¹ Ska Sverige vara inställt på jämlik hälsa för alla, säger det sig självt att också alla måste få förutsättningar att också kunna få och behålla ett jobb. Då behövs både tydliga mål och höjda ambitioner.

Satsa på ett inkluderande arbetsliv!

Det behövs en rejäl satsning för ett mer inkluderande arbetsliv – riktad mot de som idag står längst ifrån arbetsmarknaden.

Vi har fått ett exkluderande arbetsliv där allt fler stängs ute. Antalet enklare jobb har minskat kraftigt, samtidigt som krav på flexibilitet, arbetstempo, social förmåga har ökat. Jobb där det fungerar att vara bra på vissa moment men ha svårare med andra är färre, samtidigt som det i rekryteringar kan ställas krav som inte behövs för att klara arbetsuppgifterna. Det här leder till att värdefull kompetens inte tas tillvara och att våra arbetsplatser inte får del av de vinster som en mångfald på arbetsplatsen ger.

Detta är extremt kostsamt för både individ och samhälle. Förutom förluster, räknat i förlorade skatteintäkter och kostnader inom sjukförsäk-

ringen, visar studier på större ohälsa bland arbetslösa, med ökad förekomst av bland annat hjärtinfarkt, stroke och självmord.²

UUA-modellen

Funktionsrätt Sverige arbetar idag tillsammans med ett flertal aktörer inom arbetslivet – exempelvis Akademikerförbundet SSR, Vasakronan och Sveriges företagshälsor – för att skapa ett hållbart arbetsliv utifrån principen om universell utformning. Det handlar om att redan från början utforma arbetsplatser så att de fungerar för alla – att utforma ett arbetsliv **där olikheter värdesätts** och tas tillvara på ett bättre sätt än det gör idag.

Samarbetet har drivits i form av ett socialfondsprojekt och har resulterat i **UUA-modellen** – en modell för hur moderna arbetsplatser blir framgångsrika genom att passa alla.³

Ökat hemarbete i spåren av pandemin

När Funktionsrätt Sveriges gjorde en enkät om konsekvenserna av pandemin våren 2020 svarade sju av tio att de hade möjlighet att arbeta hemifrån. Det ökade hemarbetet i spåren av pandemin är både en riskfaktor och en stor möjlighet. Att kunna arbeta hemifrån ger en möjlighet till större flexibilitet. Men flera undersökningar har visat att det samtidigt ökar risken för psykisk ohälsa.⁴

Ge Arbetsförmedlingen de resurser som behövs

Arbetsförmedlingen måste få de direktiv och resurser som behövs för att personer med funktionsnedsättning ska få ett adekvat individuellt stöd och kunna lämna arbetslösheten.

Förutom att långtidsarbetslösheten har ökat i spåren av pandemin, har möjligheten till arbete de senaste åren försämrats ytterligare på grund av reformeringen av Arbetsförmedlingen.

Trots att personer med funktionsnedsättning inte skulle påverkas av reformeringen, är det precis vad som hänt. Behovet av individuellt stöd har helt ignorerats i utvecklingen av myndigheten.⁵

Det var inte bra före reformeringen, men nu har även det som fungerade slagits i spillror. Arbets sökande med funktionsnedsättning som med rätt stöd hade kunnat ha en chans på arbetsmarknaden får inte del av de särskilda insatserna som finns. Samtidigt lämnar myndig-

heten tillbaka oanvända miljardbelopp som hade kunnat användas till personella resurser för stöd på individnivå.

Digitaliseringen och Arbetsförmedlingens nya arbets sätt – där individen själv ska navigera genom myndigheten för att få stöd – har gjort det svårare att få stöd och stängt ute arbetssökande med funktionsnedsättning.

Nedstängningen av lokala kontor och nedskärningarna i specialistkompetensen har fått allvarliga konsekvenser för möjligheterna till jobb. Försämringarna bekräftas i en rapport från MFD till regeringen.⁶ Faktum är att myndigheten har utvecklats i en riktning tvärtemot vad forskning säger om framgångsrikt stöd till vår målgrupp.

Foto:Michael Erhardsson/ Mostphotos

Säkerställ ett adekvat stöd

Arbetsförmedlingen måste få de resurser som behövs för att personer med funktionsnedsättning ska kunna lämna arbetslösheten.

Ett individuellt och adekvat stöd behöver säkerställas med möjlighet till personlig handläggare med specialistkompetens. När den nya arbetsmarknadspolitiken utformas måste målgruppens behov prioriteras och omhändertaras, vilket också lyfts fram av Arbetsförmedlingen i en rapport till regeringen.⁷

Funktionsrättsrörelsens 73-punktsprogram

Inspirerade av Januariöverenskommelsens 73-punktsprogram, har funktionsrättsrörelsen tagit fram 73 konkreta förslag på nödvändiga arbetsmarknadsreformer.¹⁰ Vi är beredda att ta ett kraftfullt grepp om problemen.

Ta del av hela programmet via länken

<https://bit.ly/3xsHCHt>

Reformera de arbetsmarknadspolitiska stöden

Vi vill se en reformering av de arbetsmarknadspolitiska stöden, så att ett individuellt, adekvat och långsiktigt stöd säkerställs.

De arbetsmarknadspolitiska stöden för personer med funktionsnedsättning är varken tillräckliga eller träffsäkra. De behöver uppdateras utifrån de faktiska behov som finns hos arbets sökande och på landets arbetsplatser, men också följa befintlig forskning.

Individuellt och personnära stöd

Faktorer som visat sig framgångsrika är ett individuellt och personnära stöd som varar så länge som det behövs och som även riktar sig mot arbetsgivare. De långsiktiga stöden behöver också ges i samverkan med andra insatser.⁹

Säkerställ skyddet mot diskriminering i arbetslivet

Skyddet mot diskriminering behöver säkerställas i arbetslivet och arbetsgivarnas ansvar behöver förtydligas.

FN har riktat generell kritik mot Sverige för brister i det rättsliga skyddet mot kränkningar av mänskliga rättigheter och diskriminering. Idag saknas tillräckliga rättsmedel för att enskilda som diskriminerats ska kunna kräva ersättning eller att åtgärder genomförs som ser till att diskrimineringen upphör, oavsett om det handlar om diskriminering i arbetslivet eller i andra delar av samhället.

Det är ofta för dyrt för den enskilde att driva sitt fall till domstol. Det är kostnader som de flesta inte har möjlighet att bära och som har en avskräckande effekt från att försöka driva sitt fall i domstol.¹¹

Bristande tillgänglighet

Sedan 2015 är bristande tillgänglighet i arbetslivet en form av diskriminering. Det innebär att "skäliga tillgänglighetsåtgärder" ska genomföras så att personer med funktionsnedsättning kommer i en jämförbar situation som personer utan funktionsnedsättning. Trots att diskrimineringsgrunden infördes för sju år sedan, är kunskaperna om vad som kan utgöra diskriminering i arbetslivet fortfarande bristfällig.

Arbetsgivare har även ett lagstadgat ansvar att förebygga diskriminering i arbetslivet genom aktiva åtgärder. Skyldigheten handlar om att aktivt undersöka och analysera verksamheten i syfte att upptäcka och åtgärda risker som kan göra att personer med funktionsnedsättning blir diskriminerade. Arbetet med aktiva åtgärder är viktigt i arbetslivets alla delar: i samband med rekrytering, inför och under anställning. Men idag ser vi stora brister i det här arbetet. Kunskaper och stöd för arbetet med att aktiva åtgärder behöver stärkas, både hos arbetsplatser och på myndigheter. Det behöver konkretiseras vad som krävs av arbetsgivare i olika situationer för

att diskrimineringsrisken för personer med olika funktionsnedsättningar ska kunna elimineras. Åtgärderna kan handla om såväl den psykosociala arbetsmiljön, den digitala som den fysiska.

Bristande kunskap och otillräcklig tillsyn

Kunskapen om aktiva åtgärder och diskriminering som rör bristande tillgänglighet är låg hos både myndigheter och i övriga samhället. Diskrimineringsombudsmannen, DO, har under lång tid tolkat diskrimineringslagen restriktivt och bara drivit ett fåtal ärenden till domstol. Tillsynen har varit otillräcklig, vilket inneburit att arbetsgivare har kunnat bryta mot lagen utan att det fått några större konsekvenser.

Att reglerna om aktiva åtgärder inte är tillräckligt precisa har dessutom lett till att överträdelser sällan eller aldrig leder till några faktiska konsekvenser.

Det här måste ändras. Skyddet mot diskriminering måste säkerställas. Därför är vi positiva till förslaget i SOU 2020:79 som innebär att Diskrimineringsombudsmannen (DO) ska ges rätt

att ta fram föreskrifter för att konkretisera vad arbetsgivare är skyldiga att göra för att främja och förebygga diskriminering.

Men i det arbetet är det helt avgörande att organisationer som företrädare personer med funktionsnedsättning aktivt involveras, så att hinder som personer med olika funktionsnedsättningar kan möta i olika situationer inte missas. En ökad tydlighet skulle dessutom förbättra och förenkla tillsynen och även främja en utveckling mot mer inkluderande arbetsplatser.

Kraven behöver konkretiseras

Det behöver konkretiseras vad Diskrimineringslagen kräver av arbetsgivare i olika situationer för att diskrimineringsrisken för personer med olika funktionsnedsättningar ska kunna elimineras. Åtgärderna kan handla om såväl den psykosociala arbetsmiljön, den digitala som den fysiska.

Jämlik hälsa är det övergripande målet

Nästan var fjärde person har någon form av funktionsnedsättning. Halva befolkningen har minst en kronisk sjukdom och en fjärdedel har två eller fler. Folkhälsan är god i samhället som helhet, men visste du att personer med funktionsnedsättning har sämre livsvillkor, sämre levnadsvanor och sämre hälsa än andra?

Jämlik hälsa under hela livet

I juni 2018 beslutade riksdagen om ett övergripande nationellt folkhälsopolitiskt mål. Målet är att skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Arbetet för jämlik hälsa måste omfatta hela livet. Det handlar om att skapa en skola som fungerar för alla och att skapa ett arbetsliv som är hållbart och inkluderande.

Den som har goda livsvillkor – som tillgång till trygghet och rättvisa, adekvat skola och utbildning, en meningsfull fritid, trygg ekonomi och en plats på arbetsmarknaden – kommer med större sannolikhet att ha möjlighet till goda levnadsvanor och en bättre hälsa.

Då behöver vi först kartlägga hur ojämlikheten ser ut idag, men tyvärr saknas relevant statistik över livssituationen för personer med funktionsnedsättning.

Samtliga faktorer som påverkar hälsan är också centrala i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som gäller i Sverige sedan 2009. Så länge rättigheterna inte efterföljs kommer inte heller hälsan i landet att vara jämlik, det hänger ihop.

Vi har lösningarna!

Funktionsrätt Sverige driver frågor som har betydelse för livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. Vi har tillsammans med våra 50 medlemsförbund den samlade erfarenheten och kunskapen.

Vi har dessutom förslag på konstruktiva lösningar och erbjuder vår kompetens för att bidra till en gynnsam utveckling på dessa områden.

Läs mer i vår rapport Respekt för rättigheter , där civilsamhället har kartlagt hur Sverige lever upp till FN:s funktionsrättskonvention och där vi kommer med konstruktiva förslag till förändring för ett samhälle för alla.

Övergripande uppmaningar

Höj statsbidraget till funktionsrättsrörelsen

De senaste 15 åren har det skett en successiv urholkning av statsbidragen till funktionsrättsrörelsen. Det är helt nödvändigt att statsbidraget höjs om organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning ska ha goda förutsättningar att verka självständigt.

Säkerställ aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning

Organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning ska vara aktivt involverade i alla beslut som berör dem - och i övervakning av Funktionsrättskonventionen.

Arbeta för en förbättrad nationell statistik

Den statistik som samlas in på nationell nivå behöver förbättras väsentligt för att det ska vara möjligt att följa upp situationen för personer med funktionsnedsättning över hela landet.

Det gäller exempelvis stödet och närvaro i skolan eller risken att utsättas för våld och övergrepp.

Öka kunskapen om universell utformning - på alla nivåer

Principen om universell utformning handlar om att redan från början utforma samhället så tillgängligt och inkluderande som möjligt. Sverige har ratificerat Funktionsrättskonventionen vilket innebär att universell utformning ska vara en vägledande princip för allt nytt som tas fram i samhälle.

Ta hänsyn till jämlikhet i alla budgetprocesser

Funktionsrätt Sverige stöder införandet av inkluderande budgetprocesser på nationell, regional och lokal nivå i syfte att minska ojämlikheten för hela befolkningen.

Säkerställ ett funktionsrättsperspektiv i statliga utredningar

Funktionsrätt Sverige vill att kommittéförordningen ändras så att statliga utredningar alltid gör konsekvensanalyser utifrån ett funktionsrättsperspektiv.

Referenser

- 1 Statistiska centralbyråns webbplats,
<https://bit.ly/3xo6Pmp>
- 2 Kurera, för friskvård och naturlig hälsa, <https://kurera.se/sa-mycket-paverkas-halsan-av-arbetsloshet/>
- 3 Universellt utformade arbetsplatsers webbplats,
<https://www.uua.se/vad-ar-uua/>
- 4 Se till exempel pressmeddelande från Previa,
<https://bit.ly/37U6AoA>
- 5 Debattartikel i Arbetet, <https://arbetet.se/2022/02/15/eva-nordmark-vad-ska-du-gora-at-arbetsformedlingen/>
- 6 Pressmeddelande på Myndigheten för delaktighets webbplats, <https://bit.ly/37jwEtc>
- 7 Rapporten Unga med funktionsnedsättning på Arbetsförmedlingen, <https://bit.ly/3xqJ3WQ>
- 8 <https://bit.ly/3uGZRas>
- 9 Se till exempel Misas pressmeddelande,
<https://bit.ly/3xu1OZG>
- 10 Länk till 73-punktsprogrammet,
<https://bit.ly/3xsHCHt>
- 11 Behovet av verksamma rättsmedel har formulerats som en rekommendation till regeringen av det samlade civilsamhället. Läs rapporten Respekt för rättigheter! (2019),
<https://respektforrattigheter.se/>

Det handlar om
jämlik hälsa

**Funktionsrätt
Sverige**

